

HIV infekcijas profilakse pēc saskares ar inficētām asinīm

Saskaroties ar citas personas asinīm un citiem organisma šķidrumiem, var notikt inficēšanās ar asinīm pārnesamām infekcijām, piemēram, HIV, hepatītu B un C izraisošiem vīrusiem. Pildot darba pienākumus, riskam visbiežāk pakļauti medicīnas darbinieki un operatīvo dienestu darbinieki (policisti, ugunsdzēsēji, glābēji).

Uzziņai par HIV un AIDS

HIV – cilvēka imūndeficīta vīruss. Iekļuvis cilvēka organismā, tas pakāpeniski iznīcina imūno sistēmu, un organisms zaudē spēju pretoties slimības izraisītājiem.

AIDS – iegūtais imūndeficīta sindroms – HIV infekcijas gala stadija, kad organisms vairs nespēj pretoties slimību izraisītājiem un pievienojas dažādas slimības.

Laiks no inficēšanās brīža līdz AIDS stadijas attīstībai katram ir individuāls, vidēji 7 – 10 gadi. Šī perioda ilgums ir atkarīgs no organisma imūnās sistēmas stāvokļa pirms inficēšanās, vīrusa tipa un agresivitātes, savlaicīgas pretvīrusu terapijas uzsākšanas, kā arī citu infekciju, piemēram, sifilisa vai vīrushepatītu klātbūtnes. AIDS stadijas attīstību veicina arī narkotiku lietošana.

Ar HIV var inficēties:

- ja inficētas asinis iekļūst asinsritē,
- organismā iekļūstot izdalījumiem no inficēta partnera dzimumceļiem (sperma, izdalījumi no vagīnas), dzimumakta laikā, ja netiek lietots prezervatīvs,
- bērns intrauterīni, dzemdību vai krūts barošanas laikā.

Risks inficēties ar HIV, saskaroties ar asinīm:

- pārlejot inficētas asinis – 99,9%,
- caur ādas ievainojumu, pēc adatas dūriena – 0,33%,
- caur gļotādām – 0,09% (asinīm nokļūstot uz gļotādām, piemēram, acīs, mutē, degunā),
- caur veselu ādu – 0%

Pildot darba pienākumus, inficēšanos ar HIV var izraisīt inficētu asiņu nokļūšana uz bojātas ādas (brūcēm) un gļotādām, saduršanās ar nesteriliem asiņu instrumentiem (piemēram, injekciju adatām). Inficēšanās var notikt tikai tad, ja HIV inficētas personas bioloģiskie šķidrumi iekļūst cita cilvēka organismā.

Inficēšanās riska pakāpe, saskaroties ar cilvēka ķermeņa šķidrumiem:

Augsts risks	Neliels risks	Ļoti zems risks (inficēšanās risks pieaug, ja šķidrumi satur asinis)
Asinis, serums Sperma Maksts sekrēts	Augļa ūdens Pleiras šķidrums Sirds somiņas šķidrums	Dzemdes kakla gļotas Siekalas Sviedri

	Locītavu somiņas šķidrums Smadzeņu šķidrums	Asaras Urīns Izkārnījumi Krēpas Deguna sekrēts
--	--	---

Inficēšanās riska lielumu nosaka gan tas, cik lielā koncentrācijā HIV ir saskarsmes materiālā, gan arī saskarsmes veids ar inficēto materiālu. Par potenciāli bīstamiem uzskata asinis un organisma šķidrumus ar redzamu asiņu piejaukumu.

Inficēšanās risku palielina:

- uz adatas vai asā priekšmeta redzamas asinis,
- daudz asiņu, liels saskares laukums,
- dziļš bojājums,
- ievainojums tieši asinsvadā,
- dūriens ar resna diametra adatu,
- ievainojums ar pilnu adatu,
- inficētais materiāls ar lielu HIV koncentrāciju (augsta vīrusa slodze pacientam, ar kura asinīm bijis kontakts),
- „svaigas” asinis.

Lai izvairītos no inficēšanās ar HIV, jāievēro UNIVERSĀLIE DROŠĪBAS NOTEIKUMI

Saskaroties ar svešām asinīm vai citiem ķermeņa šķidrumiem, vienmēr rīkojieties tā, it kā tie būtu infekciozi!

- 1. Ņemot vērā darba specifiku, jālieto individuālie aizsardzības līdzekļi:**
  - cimdi,
  - speciāls apģērbs,
  - brilles,
  - maska,
  - elpināšanas maska.
- 2. Izmantotās šļirces (neizjauktā stāvoklī un neuzliekot vāciņus) un citus piederumus, kas bijuši saskarē ar asinīm vai citiem cilvēka ķermeņa šķidrumiem, ievieto necaurduramos konteineros un iznīcina.**
- 3. Instrumentus, kas paredzēti vairākkārtējai lietošanai, dezinficē un sterilizē atbilstoši instrukcijai.**
- 4. Darba virsmas un grīdu, kas notraipītas ar asinīm vai citiem cilvēka ķermeņa šķidrumiem, apstrādā sekojoši:**

- notraipīto vietu pārklāj ar šķidrumu uzsūcošu materiālu,
- dezinficē laukumu apkārt notraipītajai vietai,
- uzklāto materiālu aplej ar dezinficējošu šķidrumu,
- savāc izlietotos materiālus un virsmu nomazgā,
- savāktos materiālus iznīcina atbilstoši instrukcijai.

Universālo drošības noteikumu ievērošana neprasa lielus materiālus ieguldījumus, toties ievērojami samazina risku inficēties ar asinīm pārnēsāmām infekcijām.

Rīcība pēc saskares ar citas personas asinīm vai ķermeņa šķidrumiem

1. Neatliekamā palīdzība – jāveic tūlīt pēc negadījuma:

- **Pēc saduršanās vai sagriešanās:**
  - veicina asiņošanu no brūces,
  - mazgā brūci ar ūdeni un ziepēm,
  - 3 – 5 minūtes skalo brūci zem tekoša ūdens,
  - dezinficē brūci ar 70% spirta šķidrumu vai citu dezinfekcijas līdzekli,
  - uzliek sterilu pārsēju.
- **Pēc gļotādas saskares – skalo ar tīru ūdeni.**

2. Jāstāda akts par negadījumu, pieaicinot divus lieciniekus, kas apliecina negadījuma apstākļus.

3. 48 stundu laikā jāierodas RAKUS Latvijas Infektoloģijas centra* AIDS ambulatorajā nodaļā vai uzņemšanas nodaļā, lai speciālisti varētu izvērtēt iespējamo risku inficēties ar HIV un nepieciešamības gadījumā nozīmētu profilaktisku HIV infekcijas terapiju (pecekspozīcijas profilaksi jeb PEP).

Līdzī jāņem sastādītais akts un asins paraugs vai materiāls (piemēram, šļirce), ar kuru notikusi saskare.

Nepieciešamās pārbaudes:

- Saskarsmes materiālam: HIV, B un C vīrushepatītu, sifilisa diagnostika;
- Cietušajai personai:
  - HIV tests (AntiHIV),
  - Vīrushepatīta B diagnostika (HBsAg, AntiHBc),
  - Vīrushepatīta C diagnostika (AntiHCV),
  - Sifilisa diagnostika (RPR, TPHA);
- Turpmākās pārbaudes cietušajai personai:
  - HIV tests pēc 6 nedēļām, 3 un 6 mēnešiem,
  - HCV RNS analīze pēc 4 un 8 nedēļām,
  - RPR/TPHA pēc 4 un 8 nedēļām.

Ja cietušais nav / nav bijis inficēts ar vīrushepatītu B, kā arī nav bijis vakcinēts pret vīrushepatītu B, tad vakcinācija jāuzsāk iespējami ātrāk pēc paātrinātās vakcinācijas shēmas.

Specifiskā HIV infekcijas terapija - pēcekspozīcijas profilakse (PEP)

Lai samazinātu risku inficēties ar HIV pēc saskares ar inficētām asinīm, profilakses nolūkos var tikt nozīmēta specifiska HIV infekcijas terapija.

PEP ir īstermiņa antiretrovirālā terapija, ko ne vēlāk kā 48 stundas pēc negadījuma veic cilvēkiem, kuru organismā iekļuvušas ar HIV inficētas asinis vai citi infekciozi organisma šķidrums. To nodrošina medicīnas un operatīvo dienestu darbiniekiem, kuriem bijis augsts inficēšanās risks, veicot darba pienākumus, kā arī var tikt piemērota uzbrukumu (piemēram, izvarošanas) upuriem, ja notikusi HIV iekļūšana organismā. Latvijā PEP nodrošina Latvijas Infektoloģijas centrs.

PEP terapiju nozīmē:

- ja personai bijusi saskare ar HIV inficēta cilvēka asinīm vai organisma šķidrums, kas satur asinis,
- ja ir sastādīts akts par nelaimes gadījumu darbā un darba drošības noteikumu ievērošanu,
- ja persona ieradusies Latvijas Infektoloģijas centrā pēc palīdzības ne vēlāk kā **48 stundas** pēc negadījuma (vēlams 2 stundu laikā pēc negadījuma).

PEP terapijas ilgums 30 dienas.

Novērošana ilgst 6 mēnešus.

PEP terapijā izmanto ļoti toksiskus medikamentus, tādēļ katrā individuālajā gadījumā tiek pilnībā izanalizēts inficēšanās risks, un tikai tad pieņemts lēmums par terapijas nozīmēšanu.

Drošības pasākumi, kas jāievēro personai PEP terapijas laikā:

- Nedrīkst būt donors,
- Jebkuru dzimumkontakta laikā jālieto prezervatīvs,
- Sievietēm jāatsakās no bērna zīdīšanas.

---

*RAKUS Latvijas Infektoloģijas centrs, Rīgā, Linezera ielā 3

AIDS ambulatorā nodaļa: 67014532

LIC uzziņu tālrunis 67014595

AIDS uzticības tālrunis: 67543777